

Slávnostný príhovor

90. výročie založenia Pinelovej nemocnice v Pezinku (1924-2014)

Pavel Černák

Slávnostný príhovor riaditeľa Psychiatrickej nemocnice Ph. Pinela v Pezinku MUDr. Pavla Černáka: Od ústavu na Cajle... po Pinelovu nemocnicu v Pezinku (1924 – 2014)

Slávnostná akadémia k 90. výročiu založenia nemocnice 9.10.2014, Pezínok

**Vážená pani ministerka,
vážené slávnostné
zhromaždenie,**

90 rokov je vek, kedy človek môže – ale už aj nemusí žiť. Zdravotnícke pracovisko, špecificky psychiatrické, môže takéto výročie zastihnúť v najlepšej kondícii rovnako ako v stave apoptózy. Svetom prehmela veľká reforma, ktorá popri budovaní prvkov komunit-

nej starostlivosti zrušila tisíce psychiatrických lôžok. Prinieslo to osov, ale aj novú podobu diskriminácie, exklúzie - veľa pacientov skončilo vo väzniciach alebo na ulici. Na Slovensku sme našťastie mali dostatok rozumu, citu pre mieru a odolnosť voči revolucionárom.

Pinelova nemocnica je svojim spôsobom príkladom vývoja psychiatrie na Slovensku. Bola založená r. 1924 ako afilovaný ústav bratislavskej Kliniky pre choroby nervové a duševné. Nemocnica vznikla v priestoroch, ktoré boli na tú dobu priam exkluzívne: zo starých fotografií železité kúpeľov dýcha pokoj a secesná pohoda. Prvý z povojnových veľkých riaditeľov profesor Karol Matulay sem priniesol nového ducha, odbornosť, progresívne uvádzal do života nové liečebné metódy a rozhýbal každého, kto tu bol. Pacientom dal ergoterapeutické programy, zamestnancov viedol k vzdelávaniu a zvyšovaniu odbornosti. Jeho ďalší veľký nasledovník profesor Jozef Pogády už jasne vedel, čo Cajla potrebuje. Roku 1960 presvedčil štátne orgány o potrebe vytvoriť na Slovensku psychiatrické pracovisko, ktoré bude usmerňovať vývoj odboru. S novým štatútom Krajskej psychiatrickej liečebne sa začala éra rozmachu, odborného aj výskumného. Profesor Pogády s vehementnosťou a bojovnosťou jemu vlastnou presadil výstavbu nových objektov. R. 1976 bola podpísaná zakladacia listina a postupne sa vybuďovali pavilóny, rehabilitácia, vyšetrovací komplex, administratíva aj stravovacia prevádzka. Dnes teda naša nemocnica nie je iba starinka, ale je to dáma

v zrelom veku, ktorá architektonicky vyzerá stále pôsobivo, aj keď darmo, potrebuje aj zásadný lifting.

Ďalší míľnik v novodobej histórii je rok 1995, kedy sa na náš návrh uskutočnila transformácia psychiatrických zariadení a bol jej udelený štatút nemocnice. A keďže psychiatrický výskum z mapy Slovenska zmizol, krédom nového vedenia sa stala kvalita založená na samostatnosti, vysokej profesionalite, ľudskosti, tímovosti, ale i obetavosti a entuziazme.

V súčasnosti je kapacita nemocnice 480 postelí. V krátkom filme sme videli ich štruktúru. Dôležité je, že každá klinika je profilovaná na diagnostiku a liečbu určitého okruhu diagnostického spektra a vnútorne je členená na stanice, na ktoré je pacient prekladaný v závislosti od aktuálneho klinického stavu. Od najvážnejšieho po zlepšený až kompenzovaný, väčšinou teda od A stanice po B či C stanicu. Iba pred dvomi rokmi sme v spolupráci so SZU zriadili ďalšiu kliniku – Neuropsychiatrickú, ktorá je svojim profilom ojedinelá na Slovensku. To najdôležitejšie ale je, že na každej klinike nájde pacient dôstojné podmienky pre liečbu svojho utrpenia a hlavne tu stretne oddaných, láskavých a profesionálne vyspelých odborníkov - lekárov, psychológov, sestry, asistentky. Ale všetci zamestnanci sú dôležití, aj kuchárky, upratovačky, údržbári a samozrejme aj správny aparát. Odbornosť, tímová práca a spolupráca všetkých zamestnancov sú najcennejšími devízami tejto nemocnice.

Nemocnica ako vzdelávacia inštitúcia SZU pripravuje lekárov z celého Slovenska k špecializačnej skúške zo psychiatrie, je akreditovaným pracoviskom pre vzdelávanie v psychoterapii, odborne aj organizačne zabezpečuje kurzy špecializačných štúdií pre sestry, organizuje odborné podujatia, konferencie a vydáva tiež odborný časopis Psychiatria – Psychoterapia – Psychosomatika, ktorý je pokračovaním časopisu Psychiatria. Ako znalecká organizácia vykonáva aj súdropsychiatrickú znaleckú činnosť.

Prečo ale nesie od r. 1995 meno tvorcu prvej veľkej psychiatrickej revolúcie, francúzskeho psychiatra obdobia osvietenstva, Philippa Pinela? Nemocnica ho prijala ako symbol humanizácie psychiatrie, o ktorú je potrebné denne

bojovať. Neizolovať pacientov, ale ich efektívne pripraviť na opätovné a plnohodnotné začlenenie do spoločnosti, zbaviť ich okov, skutočných i symbolických, aby sa naplnila idea zrovnoprávnenia postavenia duševne chorého s telesne chorým. A to sa môže uskutočniť iba v podmienkach, ktoré bránia stigmatizácii. Samotný slogan osláv výročia „Od ústavu na Cajle po Pinelovu nemocnicu“ pritom hovorí veľa. Postavenie psychiatrie sa zmenilo: z Popolušky medicíny sa stala jej kráľovná a zmenilo sa aj jej spoločenské postavenie. Prezrádzajú to aj štatistické údaje. Na Slovensku sa za posledných 25 rokov takmer strojnásobil počet ambulantne liečených pacientov. V súčasnosti je to takmer pol milióna ľudí. Toto číslo hovorí o vysokej morbidite populácie na duševné poruchy, na druhej strane to veľa napovedá o dôvere ľudí a vysokom kredite, ktorý psychiatria má. A má ho hlavne preto, lebo viac ako ktorýkoľvek iný odbor vidí človeka v jeho osobnostnej jedinečnosti a v jeho mnohodomenzionálnej biopsychosociálnej komplexnosti.

Psychiatria však musela prejsť detabuizáciou. Je to nekonečný proces, na ktorom krátko po novembrových zmenách významne participovala aj naša nemocnica. Ako prvá otvorila „Dňami otvorených dverí“ dvere verejnosti, diskutovala s laikmi, robila osvetu, organizovala tlačovky, veľa investovala do šírenia informácií, či už vystúpeniami našich expertov, organizovaním konferencií na zaujímavé témy alebo známymi Dňami psychodynamickéj psychoterapie a stála aj pri zrode Ligy za duševné zdravie. Využíva svoje veľkorysé priestory pre pestré, zaujímavé aktivity určené pacientom ale aj verejnosti. Každý rok dôsledne pripravuje svojich tritisíc odliečených pacientov do života. Reintegrácia začína už tu, na tomto mieste. O úspešnosť liečebného procesu sa pritom stará iba 234 zdravotníckych pracovníkov z celkového počtu 370 zamestnancov. V porovnaní s vyspelými krajinami EÚ je to málo. O to viac si zaslúžia naše poďakovanie, náš obdiv a úctu, pretože iba vďaka nim, všetkým, ktorí sú súčasťou dobre fungujúceho súkolia, má nemocnica vysoký kredit. Ľudia z celého Slovenska hľadajúci pomoc sa pýtajú na liečbu do Pinelovej nemocnice, do Pinelky... Cajla už stratila pejoratívny punc „blázninca“ a represie.

Vybudovať a udržiavať vysokú úroveň nemocnice však stále nie je jednoduché. Ani v 21. storočí, kedy svetové organizácie doslova kričia, aké dôležité je investovať do duševného zdravia, nie sú finančné zdroje na opravy, modernizáciu a hlavne dostatok personálu. Nechceme nikoho hýčkať, ani pacientov, ani personál, chceme iba, aby všetci mali zabezpečenú primeranú dôstojnosť a bezpečnosť. A v našom prípade sa to pri exklúzii z eurofondov, čo je trest za geografickú polohu, nedá. Inak povedané, byť ukrá-

tení o šancu uchádzať sa o eurofondy iba kvôli tomu, že sme v BSK, považujeme za neveriteľnú diskrimináciu.

Psychiatrické pracovisko – to je ťažká a stresujúca práca s najnáročnejšími pacientmi. V nemocnici sme už pred viacerými rokmi zriadením tzv. AG stanice na mužskom oddelení urobili maximum opatrení na elimináciu dopadov agresívnych atakov pacientov na zdravie a život zdravotného personálu a ostatných pacientov. Nie je v silách civilného zdravotníckeho zariadenia riešiť prípady, aké sa stali už opakovane aj u nás a boli aj medializované. Navyše to zneisťuje dôveru iných duševne chorých. Naozaj sa čaká na tragédiu? Koľko rokov ešte budú súdy nariaďovať výkon ochranného liečenia v detenčnom ústave, ktorý neexistuje? Nad absurdnosťou tohto výroku sa síce môžeme pousmiať, určite však nebolo do smiechu sestře, ktorá stála so smrťou v očiach zoči-voči extrémne agresívnemu pacientovi, keď si vynútil pitralon a podpálil ošetrovňu. A do smiechu nebolo ani sestrám, ktoré bravúrne zvládli evakuáciu 170 pacientov po ohlásení bomby. Urobil to pacient, ktorý bol nepochybne inšpirovaný predchádzajúcou udalosťou. Skrátka, neexistencia detenčného ústavu je vážna téma pre celú našu spoločnosť.

Aj keď je pri oslavách zvykom pozeráť dozadu a bilančovať, Pinelova nemocnica sa rovnako pozerá dopredu. Pri príležitosti 90. výročia založenia nemocnice sme vydali ojedinelú knižnú publikáciu - nielen u nás, ale aj z pohľadu okolitých štátov - Samovražda. Kniha vyšla v čase, keď WHO uverejnilo prvú svetovú správu o problematike suicidality. Prevencia suicídii sa stáva svetovým imperatívom s cieľom znížiť ich incidenciu aspoň o 10% do roku 2020. Naše prognózy hovoria, že počet samovrážd stále narastá a do roku 2020 bude o stotridsať predčasne stratených životov viac, ako tomu bolo r. 2012. Preto v publikácii i verejne vyzývame k vytvoreniu národného antisuicidálneho programu, podobne ako to je napr. v USA, Veľkej Británii a pod.

90-ka je iba číslo. Človek si to tak povie, keď potrebuje rozpustiť úzkosť z okrúhleho vyššieho jubilea. Pre nás je ale „90“ krásne číslo. Krásne preto, lebo sa tu stretávame, lebo Vám môžeme vyjadriť našu vďaku, lebo môžeme vzdať hold vďaka nielen našim významným osobnostiam a tým, ktorí tu nechali kus svojho života, ale aj všetkým a každému, kto akokoľvek prispel k menu našej „Alma mater cajlasiensis“. Genius loci tohto priestoru zasiahol každého, kto sa oň čo i len trochu obťrel. Preto je pre nás 90-ka krásna a svieža. Ďakujem za pozornosť.

*Pavel Černák
Riaditeľ PN Ph. Pinela v Pezinku*